

هنوز

425. zaman katmacı olan *henüz* (aslı söylenişiyile *henüz* ve halk söyleyişiyile *heniz* muk. § 165) kelimesi şunları bildirir :

1° Bir ana kadar müddetin uzayışını (ki *daha* nın 3° mânadaşı, muk. § 420).

MI. : *والدهمى هنوز كندینى بر كوچك چوچق كى شپاردیوردى valide-si henüz k'endi-si-ni bir küçük çocuk gibi şmart-ıyor-du «sa mère le gâtait encore comme un petit garçon (Naci);*

هنوز كدى henüz g'el-me-di «il n'est pas encore venu».

2° *Yeni, son zamanlık* bir şey fikrini bildirir (=geçmişte olduğu halde devam eden bir hadesin hale ayak basışı; muk. § 421). Bu mâna kısmı bir zaman birliği «*coïncidence partielle*» mânasına yaklaşıyor. Mânadaşı : *hemen*, bak. § 426; *şimdi* bak. §396.

MI. : *هنوز كدى henüz g'el-di veya (şimdi g'el-di) «il vient d'arriver»;*

حیات عمومییه، هنوز كیرمش بر قوم hayat-ı umūmiye-ye henüz girmiş bir kavim «un peuple qui entre à peine dans la vie publique»;

هنوز چیقماق اوزره ایدی henüz çık-mak üzere idi «il étoit [à peine] sur le point de sortir».

هان

426. *hemen* (şiiirde *hemān*) katmacı *هم hem* (muk. § 424) ile (Farsça işaret zamiri) آن *ān* dan teşekkül etmiştir. *zaman birliği* «*coïncidence*» ifade eder. Bu kelime menşeiinde «*bizzat kendisi, ta kendisi, aynıle o = le même, précisément, celui-ci, celui-la même*» mânalarını ifade ederdi.

Farsçada *هان heman*, zamir veya işaret sıfatı ve katmaç olarak kullanılır. Türkçede yalnız katmaçtır. Her halde eski Osmanlıcada *hemen* kelimesinin sıfat olarak kullanıldığının izleri de görülüyor.

MI. : *هان ساعت heman sa'at veya هاندم heman dem aynı saat, aynı dem «au même instant».*

heman kelimesinin tam muadili olarak *هم اول hem ol*, idi ki, bu da kullanılıyordu.

O zamandan beri bu kullanım bırakılmıştır. Bu gün «*همان او ساعت heman o sa'at*» denilebilir. Bu ifade evvelkisinden az değişik olmakla beraber *hemen* kelimesinde «tam = précisément» gibi bir katmaç kıymeti olup işaret zamiri ayrıca o ile ifade edilir.

427. Tavır katmacı olarak *hemen* kelimesinin şu kavramları vardır :
1° Aşağı yukarı, denebilir ki, az kaldı, eli kulağında (müezzin vaziyeti) = «*autant dire, pour ainsi dire, on dirait presque, presque*» :

MI. : *هان بستیون خالی بر آطا heman büs-bütün hālī bir ada «une île presque déserte»;*

اوطه نك هان تا اور تامنده oda-niñ heman ta orta-sı-nda «presque au milieu de la chambre»;

هان دوشیوردم heman düş-üyor-dum «pour un peu, j'allais tomber (muk. handa ise, § 388 ve 825);

همان یاری آج یاری طوق قالدیم *hemen yarı aç yarı tok kaş-dım* «je suis resté autant dire, à moitié rassasié» (keli. keli.: à moitié affamé, à moitié rassasié);

همان جوغی نقصان *hemen çoğ-u noşsan* «on dirait qu'il en manque beaucoup».

2° Sadece, yalnız, tek, yeter ki «tout juste, ne... que, seulement, sans plus, à peine, guère que...» (mânadaşı *ancak*; bak. § 429).

MI.: همان بر اومز وارد *hemen bir ev-imiz vardır* «nous n'avons qu' une maison»;

همان شو ایلیکی وار *hemen şu iy (i)-liğ-i var* «cela n'a guère que ce bon côté» [1].

428. Zaman katmacı olarak *hemen* şunları ifade eder:

1° Dakikasında, bu dakika, şimdilik «sur-le-champ, aussitôt, à l'instant même»; mânadaşı: *şimdi* (muk. § 396).

MI.: همان کیده جکم *hemen g'id-eceğim* «je m'en vais tout de suite»;

همان صوبونوب یاتدی *hemen soy-un-up yat-dı* «il se déshabilla et se mit au lit aussitôt»;

همان بنده کزی ترکی ایده چکسکز *hemen bende-ñiz -i terk-mi ed-ecek-siniz* «vous voulez déjà me quitter?» (muk. yine s. 700).

2° «à l'instant même, il y a un moment à peine». muk. *şimdi* (§ 396) ve *henüz* (§ 424).

MI.: همان فالقمشدم بن سز کلدی کزده *siz g'el-diğ-iñiz-de ben hemen kaş-k-muş-dım* «lorsque vous êtes venu, je venais de me lever».

3° Her dakika, her an, her zaman, daima, bir düziye «à tout moment, à chaque instant, continuellement». Muk. *hep* (§ 401).

MI.: همان سويلر *hemen söyler* «il parle constamment»;

همان اووقو یاز *de-mê kıış yaz, dur-ma, hemen oğu yaz* «été comme hiver, n'arrête pas de travailler» keli. keli.: «ne dis pas: (c'est) l'hiver, (c'est) l'été; n'arrête pas; lis et écris tout le temps» (halk sözü).

İHTAR 1. — *hemen* katmacı çok kere ikizlenir.

[1] Buraya şu misali de ilâve edebiliriz: *hemen siz sağ ol-uñ*. A.U.E.

MI. : ايشكزى بيتدديكزى *iş-iñiz-i bit-ir-di-ñiz-mi?* «avez-vous fini votre travail?» Sualine cevap olarak: همان همان *hemen hemen* «presque».

Yukarda bütün misallerdeki katmaçlar da ikizlenebilir.

İHTAR 2. — Yukardan beri geçen bütün kavranlar Farsçada da zaten vardır.

İHTAR 3. — Eski Osmanlıcada *همین** hemîn* (هم + این *hem+în*=bizzat bu) da kullanılırdı.

آنچق

429. *ancaq* katmacı, *daraltış* «restriction» ve *sınırlayış* «limitation» ifade eder.

İşaret kelimesi olan *an* (muk. § 295) ile *caq* (muk. §. 918) ilgisinden yapılmıştır. Bu itibarla menşesinde «bunun gibi, bu kadar = comme ceci, de cetti qualité» mânasında olup, mânadaşları da *ancılayın* (muk. s. 598), *o kadar, o gibi* idi.

430. Sonraları bu kelime «yalnız bu kadar» [1] ve daha sonra da «yalnız» mânasını vermiştir. muk. Rusçada böyle bir gelişme: *столько* «o kadar=tant» ve *только* «yalnız=seulement», muk. §. 479, 2°.

Ş. Sami bey, *Kāmas-uTürki* sinde *ancaq* kelimesinin bu günkü kavramlarını şu sıra ile vermektedir :

1° tek, yalnız, sade, mücerret, mahza, sırf, hassaten «seulement, uniquement» mânadaşı: *yalnız* *يالنز* (muk. § 469, ihtar 1).

MI. : *dün biz ancaq Üsküdar-a git-dik* «nous sommes allés hier, seulement jusqu'à Scutari (d'Asie)».

431. — 2° Tamamı tamamına, daradar, güç hal ile «au plus tôt, au plus, difficilement, à peine»

MI. : *bu çuval' ancaq bir kile al-ır* «ce sac contient une kile (37 litrelik sığış ölçüsü) à peine».

vapur ancaq yarın yetiş-ecek «le bateau n'arrivera que demain; arrivera demain, au plus tôt».

İHTAR, — Eski osmanlıcada misalleri görülen «nadiren = rarement» mânasını da bu kavrama yaklaştırmalı.

MI. : *bir cünbîş-i lâîf idi ki ancaq*

[1] Muk. *Tezkere-i-evliya*, yaprak 128 (çağatayca) *âmdi ancaq sözlängiz* «imdi, o kadar söyleyiniz = n'en dites pas davantage»; J. D.

[2] Bizce burada *ancaq* kelimesinin mânası «o gibi, öyle, o kadar»dır: hoş bir eğlenti idi ki (olursa) o kadar (o gibi, öyle) olur. A.U.E.

ol-ur «ce fut une fête comme il y en a rarement» (relation de Mehmet Efendi);

عهده رعایت ایچق بو قدر اولور *'ahd-e ri'āyet ancak bu kadar ol-ur* «il est rare qu'on fasse preuve d'autant de fidélité aux engagements (*Tarih-i Cevdet* II, 11)». [1]

432. — 3° *ancak* kelimesi «lâkin, fakat = mais» mânasında bağlaç olarak da kullanılır; mânadaşı: *amma* (§ 981),

MI.: آره کیده چکدم ایچق هوا مساعده ایتمدی *av-a gid-ecek-dim, ancak hava müsāade et-me-di* «je me préparais à aller à la chasse, mais le temps ne me l'a pas permis»;

چوق سويلدی ایچق بر شی اکلانلسدی *çok söyle-di ancak bir şey anlāş-ıl-ma-dı* «il a beaucoup parlé, mais on n'y a rien compris».

433. *ancak* yerine «sırf, mahza, mücerret = uniquement» mânasında Arapçanın *faqat* فقط katmacı bazan kullanılır [2].

بونی فقط سزه سويله یورم *bunu faqat siz-e söyle-yorum* «je ne le dis qu'à vous».

Bu edat bağlaç olarak da kullanılır; muk. § 984.

ینه

434. *yine* (halk dilinde ve eski Osmanlıcada *g'ene, gine*) katmacı aslı ve mecazi kullanışlariyle *yenileşme* «renouvellement» *yeniden başlama* «recommencement» mânalarıyla yeniden, yeni baştan «de nouveau, encore» gibi kullanılır. Mânadaşları *bir daha, tekrar* (§ 418).

MI.: دون کلن آدم بو کون ینه کلدی *dün g'el-en adam bu gün yine g'el-di* «l'homme qui est venu hier, est revenu aujourd'hui»;

ینه می باشلا دیک *yine mi başla-dın* (sitem) «encore! tu commences!»;

مشروطیت اداره باشقه در، مشروطیتی تطبیق ایده جک انسانلر ینه باشقه در *meşrūtiyet-i idāre başqa-dır, meşrūtiyet-i tatbik ed-ecek insan-lar yine başqa-dır* «autre chose est la constitution, autre chose (encore), les hommes qui doivent l'appliquer» (il ne faut pas confondre les deux choses = iki (şeyi) sini birbirine karşırmamalı.)).

[1] Bu ve böyle misaller eski Osmanlıcaya mahsus olmayıp, lehçemizde aynı kuvvetle yaşamaktadır. Buradaki (*ancak*) da evvelkisi gibi (olursa, olsa olsa) mânalarında olup (nadiren) mânası her ikisinde de yoktur. A.U.E.

[2] Bu kullanış eskiden tek tük muharrirlerde az görülen bir şey olup, lehçemiz bunu tutmamıştır: «*siz-i uzak-dan yakın-dan tehdid ed-en inhidam faqat biz-i ez-di*» (Süleyman Nazif) l'écroulement que vous menaçait de proche ou de loin n'a écrasé que nous. A.U.E.

435. Müsait olmıyan hallerin çatıp gelmesine rağmen bir işin *haliyle kaldığını* bildirmek lâzım gelince de bu katmaç kullanılır. «Fransızca muadilleri; mais, pourtant, tout de même».

MI. : يته الماس يته الماس [1] (Sabr-ü sebat - Abdülhak Hâmit) *elmas-ı çamur-a at-muş-lar; yine elmas, yine elmas; on a jeté le diamant dans la boue, pourtant sa valeur n'a diminué en rien»; (keli, keli.): (il est) encore (le même) diamant, (il est) encore (le même) diamant»;*

مع مانیه ، يته دوتن کرده در (Galilée'nin meşhur «e pursi muove» nidasının tercümesi: *ma'māfi (h) dōn-en yine kûre-dir (keli, keli.: malgré cela, pourtant, ce qui tourne est la terre»;*

Katmacın bu kavramı, bağlaşık «corrélatif» şart cümlelerinin bozumlayıcı (contradictoire) ceza «apodose» cümlesinde bilhassa sık sık görülür (bak. § 1236, yine muk. § 983).

436. (yine) bir işaret kelimesinden evvel gelirse (ayniyle, aynı «le même») mânâsındır.

او yine o «le même»;

بو قدر yine bu kadar «le même quantité» vs.

(Yenileşme, yeniden başlama fikrinin yerini [aynılık, tıpkılık «identité»] fikri tutar; muk. Fransızca «tout de même»)

MI. : خاطرنشایدورم (خاطر نشان کرد) که یکن هفته بز یته بو اووه دعوت ایدلش ایدک : *hatırla-yoram (hatır-nişan-ım-dir) ki g'eç-en hafta [2] biz yine bu ev-e-da'vet ed-ilmiş idik «il me souvient qu'un jour nous avions été invité dans cette même maison»;*

دؤن ناصل یازدیگوسه یته اووله یازمالیسکوز *dün nasıl yaz-dı-ñız-sa yine öyle yaz-mal'ı-sınız «écrivez de la même façon qu'hier» (keli, keli.: «de quelques façon que vous ayez écrit hier, de la même façon il faut écrire»)*

بیله

437. *bile* katmacı, her hangi bir işin beklenilmeyen bir genişlik ve yaygınlık aldığını ifade etmekte kullanılır. Mânadaşı: *hattā* «même» (bk. aşağıki bende). Bu katmaç aid olduğu kelimedden daıma sonra yer alır.

MI. : بر چوچق بیله بونی یا به بیله *bir çocuk bile bunu yap-abil-ir «même un enfant peut le faire»;*

خروس بیله وقتسز اوتمز *horos bile vakit siz öt-mez «le coq lui-même ne chante pas à contre-temps» (ata sözü).*

[1] Müellifin bundan sonraki cümlesi şöyledir: yine kıymetine hâlel gelmemiş. A.U.E.

[2] Müellif bu kelimeyi bizde olmıyan Fars telâffuziyle *hefte* yazıyor A.U.E.

bile kelimesinin şart ve faraziye sıygasıyla kullanışı hakkında bk. § 1234 [1].
İHTAR. — Eskiden *bile* kelimesi «birlikte=ensemble» mânasını ifade ederdi (bugün bu mekanda برابر *berāber* denir). Bu kelime, ekser Türk lehçelerinde kullanılan *birgū* ye muadildir, halbuki *bile* kelimesi aynı lehçelerde ایله (ile «avec») mânasındadır [2].

MI. : نرده کلی اولسه بیلدر خار + نرده یار اولسه بیله اغیار
nerede gül olsā bile-dir hār;
nerede yār olsa bile ağyār.

[1] *bile* nin kullanış yerlerine dair şu misaller de faydeli olur:
آن ذکرک سزه اون سنه کرسی استغراق اولان آداری، دورت یوز ایش یوز سنه لک بر تاریخی اوتومش بیله.
Ak-deniz-in siz-e on sene kürsî, i istiğrāk ol-an ada-l'ar-ı dört yüz, beş yüz sene-lik bir tārīh-i unut-muş bile. (Süleyman Nazi), *Namık Kemal ile hasbihâl*;

ona acı-ya-rak para ver-se-ñiz (bile)
« « « para (bile) ver-se-ñiz } nafiledir.
« « « (bile) para ver-se-ñiz

Bütün bu misallerde *bile*, kendinden evelki kelimenin mefhumunda bir ehemmiyet ve üstünlük yaratmaktadır.

Bizce bu iki *bile*, söylenişte bir olmakla beraber, menşeleri itibariyle de cümledeki mevki ve işlemleri itibariyle de büsbütün ayrı iki kelimedir.

Cümlede her kelimededen sonra gelebilerek o kelimeye hususi bir ehemmiyet ve üstünlük veren *bile* kelimesi, bizce eski Türkçenin *bil e* (= bil ha) suretindeki bir kalıntısıdır ki, ikaz ve tenbih mânasıyla ufak bir mutarıza cümlesidir.

(D. L. T. II., s. 22).

Külsā kişi atma anğar örter (kül e)

Bakqıl angār ed'gülükün ağzın küle Bak ona eyilikle, ağızla gülerek..
kişi, atma ona yanar (kül ha); (Yüzüne) gülse (bir)

(D. L. T. III. 129).

Qod' gıl, menğe aqılık bol'sun menğe (ayağ a)

Id'gıl, meni tokışğa yüvgil menğe (ulağ a).

Koy bana cömertlik (ahilik adını ki) olsun bana lâkab ha,

Gönder beni savaşa, ikram et bana ulaştıracak at ha.

(Aybet, ü l - Haqāyık s. 43).

Tili yalğan irtin yırak tar (tiz e)

Dili aldatan erden uzak dur çabuk ha.

(Aybet, ü l - Haqāyık s. 68) vs.

Asız kılğan ergü sen edgü (kıl, a)

Kerem niñ başı bu irür kät (bil e).

Kötülük eden ere sen iyi et ha;

İyiliğin başı bu olur iyi bil ha.

(Ve eski Osmanlı lehçesinde: *bak a* = bak ha).

Görülüyor ki, lehçemizin uyarış, pekleştiriş (ha) sı, bu eski lehçelerde ahenge uyan bir (a, e) den ibaret olarak her kelimededen sonra (hattâ bitişik yazılarak) getirilirdi.

(Birlikte, beraber) mânasındaki *bile* ise, eski Türkçenin (*birdä*) (bir, beraber olarak) kelimesidir ki, sonradan (r) sı düşerek (bile) suretinde kalmıştır.

Lehçemizdeki (ile) kelimesi ise, eski (*bol-mak* < *olmāk*) ta olduğu gibi, (b) sı düşerek (*ile*) şeklinde kalmıştır; veya (*ile*) kelimesi müstakil olarak *il-mek* (ilişik = taallük etmek) mastarından *gül-e*, *eğlen-e* gibi bir haliye sıygasıdır ki, (ilişerek, mütallik olarak) mânasındadır: Ahmed ile (Ahmede ilişik, onunla birlikte olarak) vs. . A.U.E.

«partout où est la rose, les épines sont (avec elle);
partout où est l'ami, les ennemis sont (avec lui);

بيله ياتوب بيله اوطورمق *bile yat-up bile otar-mağ* «demeurer ensemble».

(ce § 917 ilgiciyle beraber olarak) بيلهجه *bile-ce* de denir.

Eski kullanışta *bile* kelimesinden sonra mülkiyet (izafet) eki ve onun ardınca *ce* getirilir: *bile-m-ce*, *bile-ñ-ce*, *bile-sin-ce*, vs., denirdi.

Ml. : بيله موزجه بر چالغیچي واردی *bile-miz-ce bir çal'ğı-cı var-dı* «il y avait avec nous (= beraberimizde) un musicien».

(Bazan da [mef'ulün fihi halinde] *bile-sin-de* kullanılırdı. Başka birtakım Türk lehçeleri mef'ulün ileyi ile *birgā-m* [ñ, sin] - ā vs. kullanırlar. muk. Bibl. Nat. yazmalar [Ermeni harfleriyle] 194, yaprak 36, 41).

Bazan bu tâbirler hâlâ bugün kullanılmaktadır.

بيله سينجه گيتدی *bile-sin-ce git-di* «il est parti en sa compagnie»;

Al'lah bile-ñ-ce ol-san «que Dieu t'accompagne» (Bonelli, *Il Turco parlato* ve Boudagov, Rusça, Dictionnaire).

bile (berāber gibi: muk. § 875) ile ilgicine ilâve edilebiliyordu; nasıl ki şark Türkçesinde *birgā*, ile demek olan *bilā* ya ilâve edilebilir. Yine mk. *mün-iñ bilā-n bilā* «benim ile, avec moi» Baber, yaprak 11, 12 V°).

* حتى

438. *hattā* kelimesi Arapçada bir varıntı «aboutissement» fikri verir, ve ilgiç «préposition» olarak *a kadar* «jusqu' à» ve (bağlaç «conjoction» olarak) *o kadar ki* «jusqu' à ce que» mânasını bildirir.

Türkçede, bir işe verilen daha büyük bir *genişlik veya yaygınlığı* «extension» ifade eder.

(Fransızca en çok, *bile* kelimesindeki gibi *même* ile terefime edilmelidir; bazan da «öyle ki, o kadar ki, o derecede ki» karşılığı olarak «tellement que... si bien que...» ile tercüme edilebilir.

Ml. : گورمه مش ، حتى ايشيته مش *g'ör-me-miş, hattā işit-me-miş* «il n' a pas vu, pas même entendu»;

چوق ياغور ياغش، حتى اولرى صو باصش *çok yağ-mur yağ-mış, hattā çoleri su basmış* «il a plus beaucoup, à tel point que l'eau a envahi les maisons»;

دولت عثمانیه و حتى بوتون عالم اسلام... *devlet-i - Osmāniye ve hattā bütün 'ālem-i-islām* «la Turquie (l'Etat Ottoman) et même tout le monde musulman...».

hattā katmacı cümlede aid olduğu kelimeden evvel gelir.

439. *hattā* kelimesi sadece bir iş hakkındaki malûmatın evvelce verilenlerden ibaret kalmayıp, (sayılıp dökülmek suretiyle) onun hakkında daha başka malûmat da edinilmiş olduğunu bildirmeğe yarayabilir [1].

Ml. : رüşدی افندی بو صباح قایقده ایدی حتى بوغاز ایچنه طوغری کیدیوردی *Rüşdi Efendi bu sabah kayık-da idi hattā Boğaziç-i-ne doğru gid-iyor-da* «Ruchdi Efendi était en caïque, il allait même du côté de Bosphore».

440. *hattā* nın mânası *bile* nin mânasından şu cihetten farklıdır ki, *hattā* ile ifade edilen genişleyiş ve yayılışın evvelden düşünülmeyen mahiyeti üzerinde daha az ısrar

[1] Şunu da (şurasını da) biliyorum ki (veya söylüyeyim ki...) mânasındadır. A.U.E.

edilir. Bunun içindir ki, bu iki katmaç aynı cümle içinde bulunabilir, ve bu takdirde *bile* kelimesi *hattâ* ile evvelce bildirilen mânâyı gürleştirmeğe yarar. Böyle bir halde bu iki kelime, aid oldukları kelimeyi veya cümle uzviyetini aralarına alarak çerçevelemiş olur.

MI. : سردار اکرم اردودہ سرعسكر و سائر قوماندانلاری نصب و عزل حتی اعدام بیلہ ایدرلردی
Serdâr-ı ekrem-ler orda-da serask'er ve sair kumandanl'ar-ı nasb-u-azl' hattâ i'dam bile ed-er-ler-di. (Ahmed Rasim). «Les serdares (le plus hautes dignitaires de la hiérarchie militaire de l'ancienne Turquie) nommait à l'armée, et destituaient les commandants en chefs et les autres généraux; ils les mettaient même à mort (au besoin)».

٭

441. Türkçe ve Farsçada (§ 390) ortaklaşa kullanılan *ta* edatı «presque» karşılığı olarak şu mânalardadır: [1]

1° Zaman veya mekânın aşırı uzayışını ifade için olur. Bu durumda *ta* kelimesi eğer bir varıntı noktasını bildiriyorsa mef'ulün ileyh ilc, eğer kopup ayrılış noktasını bildiriyorsa mef'ulün unih ile birlikte olur (mk. § 261).

MI. : تا صبحه قدر یا بعد او توردی *ta sabâh-a kadar yan-ım-da otur-du* «il resta près de moi jusqu'au matin (même)»;

تا بدایت حربدن بری *ta bidâyeti harb-den beri* «depuis le commencement (même) de la guerre»;

تا ادنه دن بصره کورفزیته وارنجیه قدر *ta Edirne-den Basra k'orfez-i-ne var-inca-ya kadar* «Depuis Adrinople jusqu' au golfe de Basora».

2° Bir şeyin tam yerinin açıkça belirtilmesi için olur. «Fransızcada: «en plein... juste».

MI. : تا قارشینده *ta karşı-sın-da* «juste en face de lui»;

بر آغاجک تا تپه سنده *bir ağac-ın ta tepe-sın-de* «tout au sommet d'un arbre».

3° *kendisi* zamirinin mânasını pekleştirmek için olur :

MI. : ایشته تا کندیسى *işte ta kendisi* «le voilà en personne».

İHTAR 1. — *ta* ardınca *be* gelmek üzere Farsça hazır tâbirlerde (a kadar «jusqu'à...») mânasıyla kullanılır.

MI. : تا صبح *ta be-sabah* sabah-a kadar «jusqu' au matin»;

İHTAR 2. — *ta* eki bazan -(y) *ince* ulağt «gérondif» iyle beraber olur. (mk. s. 992) Eski Osmanlıcada şabıs sıygalı fiillerle bağlaç «conjonction» olarak kullanılırdı :

1° İhbariye sıygasında (-dikçe «tant que») mânasıyla :

MI. : تا خسرو سیاره فلکده سفر ایلر *ta hüsrev-i seyyare* (gezgin yıldızların padişâhı = güneş) *felek-de sefer eyler* «tant que le soleil gravitera dans le ciel»;
 ve öyle ki, o kadar ki «si bien que» mânasıyla :

[1] Farsçasında *tâ* nın (a) sı daima (â) uzun, Türkçesinde kısa ise de, Türkçede mübalâğa için her kelimenin vokalinde olduğu gibi bu da (*hattâ* mübalâğanın derecesine göre istenilen miktarda) uzatılır. Bundan başka Rumeli lehçelerinde *te* suretinde de kullanılır; ve bunda da *e* mübalâğa için uzatılabilir. A.U.E.

MI. : تا سوپای تیردم *ta sopa-m-ı kır-dım* «si bien que je cassai mon bâton»;
2° İnşaiye sıygasında «sonunda, binnetice - aîin que» mânasıyle:

MI. : تا گورمیه *ta g'ör-mi-ye* «afin qu'il ne voie point». Bu son kavramında bugün birleşik «composé» bağlaç olan *tâ ki* kullanılmaktadır (mk. § 999) [1].

ی

442. Soru katmacı olan *mi* (şark Türkçesinde: *مو mu*) uymaca «enclitique» tir. Sorulan kelimeye katılır (Bak. § 688) ve umumiyetle ahenk kaidelerine uyar.

MI. : پدرکزی کلجک *peder-iñiz-mi g'elecek?* «est-ce demain que viendra votre père qui doit venir?»

پدرکزی یارینی کلجک *peder-iñiz yartın-mı g'elecek?* «est-ce demain que viendra votre père?»

پدرکزی کلجکمی *peder-iñiz g'el-ecek-mi?* «votre père compte-t-il venir (ou non)?» [2].

443. Cümledeki soru mânası *عجبا acabū, acerbā* veya *عجب* acerb* (Arapça: taaccüb, şaşma) katmacıyla güçleştirilir.

MI. : چاماشیرچی کلدی عجب *çamaşırcı g'el-di-mi acabū* «le blanchisseur (ou la blanchisseuse) est-il (elle) venu?»; *acabā* kelimesi cümlecin başına da getirilebilir):

بو گون بیرامی عجب *bu gūn bayram-mı acerb* «est-ce fête aujourd, lui?»;
نه یاپ-سا-می عجبā? «que dois-je (faire)».

444. *acabā* yerine eski dilde Farsça *آ آgā* kelimesi, bilhassa ardınca başka bir soru edatı geldiği zaman sık sık kullanılırdı.

[1] Bu mânada *ki* siz olarak yalnız *tâ* suretinde de kullanılır:

Bâlâ-Lar-a doğru et-me pervâz + (tâ) ol-mı-ya sin düçâr,ı şehbâz
(Muallim Naci)

Yükseklere doğru uçma, ta ki şahine yakalanmıyasın.

Bu mânada sadece *ki* de kullanılır:

Yükseklere doğru nçma (ki) seni şalim tutmasın A.U.E.

[2] Meselâ (Siz bugün komşunuzu görmek için ilk vapurla Boğaziçinden İstanbula gidersiniz) cümlesinin her hangi bir kelimesinden sonra soru katmacı gelir, ve yalnız onu ehemmiyetle sormak için kullanılır:

1. Siz (mi), yoksa başkası mı. 2. Bugün (mü) yoksa başka zaman mı. 3. Komşunuzu (mu) yoksa başka birini mi. 4. Görmek için (mi) yoksa başka bir şey için mi. 5. İlk vapurla (mı) yoksa başka bir vapurla mı. 6. Boğaziçinden (mi) yoksa başka bir yerden mi. 7. İstanbula (mı) yoksa başka bir yere mi. 8. Gider (mi) siniz - yoksa gitmez misiniz vs. A.U.E.

Ml. : *آیا چون ایچری کیردی* *âyâ nişûn içeri gir-di* «pourquoi est-il entré?» (Evliyâ Çelebî seyâhat nâmesi, V, 260).

Bu edat şiirde hâlâ kullanılır:

Soru cümlelerinde *hiç* katmacının mahiyeti hakkında Bak. § 450.

دکل

445. Olumsuz (menfi, négatif) katmaç *değil* [1] «non pas, ne... pas» bilhassa isim cümlelerinin sonlarında, yani bu cümlelerin haberi olarak kullanılır:

Ml. : *خسته دکل* *hasta değil* «il n'(est) pas malade».

Mk. § 562 nâkıs özden (cevheri) fiil olan *i* - ile kullanımına dair şeyler hakkındaki *-me-* edatının başka fiillerde oynadığı aynı rolü oynamaktadır:

ben ...	değil	im	biz ...	değil	iz
sen ...		sin	siz ...		siniz
o ...		(dir)	onlar ...		ler (dir; dirler).

446. *değil* katmaçı, olumsuz (négatif) bir kavrama koyduğu cümlelerin bir uzvu ardınca olumlu (positif) bir cümle uzvu geldiği zaman da kullanılır ki, o zaman bu olumlu cümle uzvu öteki olumsuz cümle uzvunu sanki *ödekleyci* «compensant» mahiyette olur.

[1] *دکل* (*değil*, *değil*) kelimesinin iştikakı pek aydınlaşmış değildir. 18 inci asra kadar *değül* suretinde söyleniyordu; ve Şark lehçelerinde *twgwol* (burada dudak vokalleri olan *ü ö* yü, *w* ile gösteriyoruz) tipinde kelimelere muadildir.

(Bütün mânasında olan *twgwol* (bak. § 349) ile bunun yaklaştırılması zarurî görünüyor. (muk. Fransızca, olumsuz mâna ile «du tout!»). J.D.

Biz müellifin bu fikrine iştirak edemiyoruz; Kâşgarlı, lûgatinde D. L. T. III, 114 şöyle der:

«*dağ*, *d'ağ* (Argu lehçesi) Arapça (دأ) mânasında edattır:

ol, *andağ dağ ol*: o onun gibi (öyle) değil.

Oğuz Arguya komşu olduğu ve kelimeleri onlarla karışık bulunduğu için, onların bu *d'ağ ol* kelimesini alıp değiştirerek *tekül* demiştir.»

Görülüyorki kelime müstakil olarak (*d'ağ*; *dağ*) ile (*dır*) mânasına (*ol*) daa ibarettir. *d'* ise bir taraftan *d* ile olduğu gibi Kâşgarlı'nın söylediği üzere, başka lehçelerde bir taraftan *y* ile de değişim yapar olduğu için, (*yağ*) suretinde de söylene bilir ki bu, lehçemizin ve bu eski lehçelerin de kullandığı *yok* = *yog* ın aynı mânalı bir çeşididir: şu halde *dağ ol* (*değil*), aslında (yoktur) mânasında olmak gerektir.

Diğer taraftan her ikisi de D.L.T. III, 185, *td'-mak* = mâni olmak, mastarının kökünü teşkil eden *td'* (yaklaştırınız III, 92, *tuğ*: sed, mânia, bend, «lehçemizde tıkamak, tıkaç (Adaada pencere kepengi mânasında) taka, ve sonra toka,) kökiyle ilgili görünmektedir. (*dir*) mânasına *ol*, D.L.T. III, 93, *bu karı ol oğlan-sığ*: bu ihtiyar (*dır*) oğlansı (tabiatça çocuğa benzeyen, çocuksu, çocugumsu). Bu (*sığ*) ise lehçemizin (*sı*) teşbih ekini ve (*çık*) tasgir ekini vermiştir. A.U.E.

(Bu iki cümle uzvu isimlik cümlelerden ibaret olursa bunların Fransızca karşılıkları «mais = fakat» bağlacıyla birleştirilebilir).

MI. : کسی طوغدیئی برده دکل طوغدیئی برده در *kişi doğ-duğ-u yer-de değil, doğ-duğ-u yer-de dir* (atasözü) Lâtincesi : «ubi bene est, ibi patria» = l'homme n'est pas à l'endroit où il est né, (mais) à l'endroit où il rassassié.

Fiil cümlelerindeki iki müsnet «prédicat» arasında bulunur (ki bunun Fransızca karşılıkları «ce n'est pas que..., mais...; non que..., mais...») ile olur.

MI. : دکل یاہمدم ایستمدم *iste-medi-m değil yap-ama-dım* «ce n'est pas que je n'aie point voulu, mais je n'ai pu le faire».

İki tümleş «complément» arasında bulunur (ki Fransızca karşılığı «non pas»).

MI. : ~~لك مکمل بر آئی عجمی بر ال فنا قوللا یبرسه بونک قیاسق آتک دکل قوللانہ عائد اولق طبیعدر~~
eñ mükemmel bir âlet-i acemî bir el fenâ kul'l'anır-sa bunun kabâhat-i âlet-e değil ka'l'anan-a âit ol-mak tabii-dir «si un main inhabile fait un mauvais usage de l'instrument le plus perfectionné, il est naturel que la faute en retombe non pas sur l'instrument, mais sur celui qui s'ent sert».

447. Aynı cümle kıvrımı «tour de phrase» bir *ağırlaştırılış* «renchérissement» fikrini ifade etmek için kullanılır (ki Fransızca da bu gibi bir halde «non seulement..., mais...» ile karşılığı söylenir).

MI. : دکل یازمنه ، او قومنه بيله اقتدارى یوقدر *değil yaz-mağ-a (yaz-ma-ya) oğa-mağ-a (oğma-ya) bile iktidar-ı yok-tur* «il est incapable non seulement d'écrire, mais même de lire».

Bu misalde görüldüğü üzere *değil* katmaçı ait olduğu kelimedenden evvel gelebilir.

448. İHTAR 1. — Aynı mâna *dik-den başka* (bak. § 1463) ulağıyle veya شویله دورسون *şöyle dursun* tâbiriyle ifade edilebilir. *şöyle* kelimesinin mânası § 402 de izah edilmiştir. *dur-sun* «qu'il reste» kelimesi ise *dur-mak* mastarının gaibe emir sıygasıdır. Böyle bir tâbirin kelimesi kelimesine mânası şöyledir: (üzerinde fazla durulmıyarak) bu şey olduğu gibi kalsın, ancak..., hesaba katılmaksızın, dile alınmaksızın. — ki bunların Fransızcaları «que cette chose reste telle quelle (sans qu'on s'en occupe davantage), mais...; sans parler de...».

MI. : سلطان عظام حضراتك اوقاف عالیہری شویله دورسون ، وزرا وامراتك تاسیاتی بوکون تحسین
selâlin-i-izâm hazerât-ı-nın evkâf-ı 'âliye-ler-i şöyle dursun vüzerâ ve ümerâ-nın te'sisat-ı bagün tahsîn ve tehayyür-ümüz-ü celb et-mek-de-dir «sans parler des [illustres] fondations pieuses de Leurs Majestés les [grands] Sultans, les établissements fondés par les ministres et les dignitaires attirent aujourd'hui notre approbation et notre admiration».

Çok kere bu tâbirin aid olduğu fiil [mücerret halinde] mastar halinde kullanılır.

MI. : یازمق شویله طورسون او قومنه اقتدارى یوقدر *yaz-mak şöyle dursun oğumağa-da iktidar-ı yok-dur* (447 inci bent misâlindeki aynı mâna);

دشمن ایلامک شویله طورسون کری چکیبور *düşman ilet-le-mek şöyle dur-sun g'eri çek-il-igor* «loin d'avancer, ennemi recule».

IHTAR 2. — *nerede kaldı* « Fransızca keli. keli. : «où est (ce-) resté » yani bu şey o kadar uzak kaldı, üzerinden o kadar zaman geçti (ki artık dile alınamaz) «(cette chose) est restée (tellement) loin, a été (tellement) dépassée (qu'il ne peut plus en être question)» (Fransızca karşılığı «à fortiori, à plus forte raison».

ML. : *سزکه او قدر حقوق وارکن سزک ایچون بو ایشی با عازسه 'رده قالدی بزم ایچون با بزم* *siz-in-le o kadar hakuk-u var-k'en siz-in için bu iş-i yap-maz-sa, nere-de kał-dı biz-im için yap-mak* (Ş. Sami Bey) «si, malgré les rapports d'amitié (ou les obligations) qu'il a avec vous, il refuse de s'occuper de cette affaire, combien moins s'en occupera-t-il pour nous»; keli. keli. : «à plus forte raison refusera-t-il de la faire pour nous» .

***
هیچ

449. *hiç* edatı *yokluk* «néant» fikri bildirir. Olumsuz cümlelerde (bir şey, asla: Fransızca «jamais veya aucunement, rien» mânalarını bildirir. Başka bir tâbirle söyleyelim, olumsuzluk «négation»u pekleştirir.

ML. : *هیچ فازانمادم* *hiç kazan-ma-dım* «je n'ai rien gagné»;
هیچ ایی دکلی *hiç eyi değil* «cela ne vaut rien» (keli. keli. : ce n'est nullement bon);
هیچ کورمدم *hiç g'ör-me-dim* «je n'ai jamais vu». Bazan bir yasağı (prohibition, nehi) pekleştirmek için kullanılır.

ML. : *هیچ سورمه* *hiç sor-ma* «ne m'en parlez pas» (keli. keli. : «ne demande aucunement»);
هیچ قورقما ییکز *hiç kork-ma-yınız* «ne craignez rien».

IHTAR. — Aynı mânada *aslā* (Arapçada *aslā* «asil, esas olarak) ve *kat'ā* (Arapçada *kat'ā* «kesin olarak) kullanılır: *aslā iste-me-m* «je ne le désire nullement».

450. Soruluk cümlelerde *hiç*, aynı şartlar içinde kullanıldığı zaman «rasgele, herhangi bir sırada, zamanda, vs.» tâbirleri mânasiyle (Fransızca «jamais» gibi) kullanılır:

ML. : *اونک کی بر خسته به هیچ تصادف ایتدی کیمی؟* *onun gibi bir hasta-ya hiç tesādūf et-di-ñiz-mi?* «avez-vous jamais rencontré un malade comme lui?»;

ML. : *بیرادریمی هیچ کوردیکک وارمی؟* *birāder-im-i hiç gördüy-ün var-mı?* «as tu jamais vu mon frère?».

Bazan *hiç* kelimesi, bir soruya verilecek cevabın olumsuz bir cevaptan başka bir şey olamayacağını göstermek için kullanılır:

MI. : هیچ اویله شی اولوری؟ *hiç öyle şey ol-ur-mu?* «de pareilles choses sont-elles possibles?» gibi ki, bunun içinde : «şüphesiz hayır, olamaz : certainement non, elles sont impossibles» olumsuz cevabı gizlidir.

هله**

451. *hele* katmacı (ki Farsçada da *helâ* dır) özellemiş «particulation, tabsis» bildirir. Söyleyen zatın her hangi bir mütalâa ve müşahede üzerinde hususi bir surette durup ısrar ettiği mânasını verir. Bu kelime hemen de katmaç olduğu kadar nida olmak rolünde de bulunur (mk. § 464). Mk. *hallâ*, Caspari, *Gr. arabe*, § 534.

Mânadaşları: ~~مخصوصیه~~ *hususis-u ile; على الخصوص al'â-l-husus* (ve ekseriya Fransızca karşılığı: «surtout»).

MI. : نه کوزل چوجوقلرا هله اوغلان *ne güzel çocuk-ları hele oğlan* «quels jolis enfants! surtout le petit garçon»;

هله سزه او سوز هیچ دوشمزدی *hele siz-e o söz hiç düş-mez-di* «ces paroles vous convenaient moins qu'à tout autre» ve keli, keli. : «surtout à vous cette parole ne tombait pas (ne convenait nullement)».

Bununla beraber ötekisinden daha az olunan - şu nşâğıki hallerde *hele* katmacı başka mânalar alır (ki Fransızcada epeyce değişik karşılıklarla eda edilmek lâzımdır) :

452. — 1° Söyleyen zat vereceği hükme bir çekinmiş ilintisi «kaydı ihtirazi, réserve» koymak kasteder : (bana) kahrsa, (ben) ce, ne de olsa «pour (moi), quant à (moi), quoi qu'il en soit».

MI. : هله بن بوندن برشی آکایه مدم *hele ben bandan birşey añla-yoma-dım* «pour moi, je n'y ai rien compris».

453. 2° Söyleyen zat birşey üzerinde durmak, ısrar etmek ister. Bu takdirde *hele* edatı bir emir veya iltizamî (talebiye, optatif) sıygasıyla beraber bulunur. Bu kullanışta *artık* (mk. § 463, 3°) katmacına yaklaşır : Her halde, bir kere de, bakalım «voyons, un peu, tout de même» vs, yerlerinde kullanılır :

MI. : هله پاشا افندیزی کوردم *hele paşa efendi-miz-i g'ör-e-yim* «je voudrais bien, tout de même, voir son Excellence le gouverneur (notre sieur Pacha)»;

هله برآز قوتلا *hele bir az kök-la* «sentez-moi cela, un peu»;

هله چابقیئلر *dur-ânuz hele, çapkın-lar* «arrêtez - vous donc, coquins attendez un peu»;

هله بر کره شوتک رنگه بائیکز *hele bir k'ere şunan reng-i-n-e bak-ıñız* «jetez donc un coup d'œil sur cette couleur (la couleur de cela)».

Ekseriya emir sıygasından sonra *g'ör-e-yim* veya *bak-alım* kelimesi gelir.

MI. : هله اوکسور کوردم *hekim baña de-dı ki hele öksür g'ör-e-yim* «le medecin me dit «voyons, tousse un peu (que je voie)». Muk. halk Fransızcası : «pour vous».

Cümle bir meydan okuyuş «dėfi», bir ürkütüş «menace» kavramı da atabilir.

Ml. : *هله اورسون كودوم hele var-sun g'ör-e-yim* «qu'il frappe seulement nous verrons bien!»;
هله چوجوغه خطا كاسون hele çocuğ-um-a hatū g'el-sin «qu'il arrive seulement du mal à mon enfant!». (halk ağzı) [1].

454. — 3° Sabırsızlıkla beklenen, *hasasi olarak* üzerinde durulup ehemmiyet verilen bir hâdise hakkında söylenir. Mânadaşları: Nihayet, artık, § 463 (ki Fransızca karşılığı: finalement, enfin).

Ml. : *هله امدادیزه كلدیلر hele imdâd-ımız-a g'el-di-ler* «enfin on vint à notre secours».

Bu durumda *هله شكر hele şükür* «enfin, grâce à Dieu», *هله نيهت hele nihâyet* taşra dilindeki *هله ki hele ki* «heureusement que...» bundandır. (İstanbulda bu makamda *برکت ویرسین که bereket ver-sin ki* ifadesi kullanılır ki, teşekkür ederim «merci», bahtın açık, talihin gür olsun «bonne chance» da demektir) [2].

هله که دوشدم hele ki düş-me-dim «heureusement que je ne suis pas tombé!».

İHTAR. — *hele* kelimesi sadece sabırsızlanış bildirmeğe da yarar.

Ml. : *دört yüz altان دهگیل-می هله? [3]* «alors tu me demandes 400 pièce d'or, n'est-ce pas?» (Ruziçka Ostoič, Ayyar-Hamza [4], s. 52).

بلکه

455. *belki* (eski metinlerde *بلكم ویا بلکم belkim*) katmacı Arapça «daha iyisi, bien mieux» mânasındaki *بل bel* ile *که ki* bağlacından yapılmış olup şu aşağıki kavramlarda kullanılır:

1° Olabilir ki «probabilité» mânasıyla «Fransızca: «peut-être»; mânadaşları: *ihtimal ki*; *şāyet* (bk. § 457).

Ml. : *هله او بانیر گورولتی ایته بلکه او بانیر* *gürültü et-me belki uyan-ır* «ne fais pas de bruit, il se reveillerait peut-être»;

سفرده اصرار ایتمکیز بلکه تارنی طوقدر *sofra-da ısrâr et-me-yiñiz, belki* *karn-ı tok-dur* «n'insistez pas (trop) à table, peut-être est-il rassasié».

456. — 2° «Ağırlaştırış» mânasıyla «hattâ, daha iyisi, daha ötesi, zıddına: «même, de plus, mieux que cela, bien mieux, bien au contraire, bien plus».

Ml. : *هله ار بای عتدنه آدن زیاده معتبردر* *mârifet, hayat kadar kıymet-li, belki erbâb-ı ind-in-de on-dan ziyâde mu'teber-dir* «la sci-

[1] Halk ağzında *hele bir kıl'-ın-a dokun-sun-lar* da denir A.U.E.

[2] *ki* li olmıyarak sadece *bereket versin* de, bu mânalara gelebilir A.U.E.

[3] Bu ifadede (sabırsızlanış) mânası değil, (çoğumsayan bir şeyde azalış unması) mânası var. A.U.E.

[4] *Ayyar Hamza* olacak A.U.E.

ence est aussi précieuse que la vie; elle a plus de valeur encore, aux yeux de ses adeptes».

Şu mânada *belki* kelimesinden evel daima *değil* (§ 445) kelimesi bulunur:

MI. : اوئی يالکز سائر احبسانه دکل بلکه اقرباسنه ترجیح ايدو *onu yalnız sair ahibbâ-sın-a değil belki akrabâ-sın-a tercih ed-er* «il le préfère non seulement à ses autres amis, mais même à ses parents».

belki nin bu kullanışı şimdiki Türkçede evvelki kullanımından daha az ise de katmaçın ilkleme mânasına daha yakındır.

Eski Osmanlıcada buna bir misal:

اگر بو رسالتدن بکا بر آفت مترتب اوله لایقم بلکه بیک او قدره مستحقم *eğer bu risalet-den baña bir âfet müterettib ol,-a lâyıq-ım, belki biñ ol, kadar-a müstahıkk-ım* «s'il m'arrive malheur de cette ambassade, je l'aurai mérité. Bien mieux, il m'en arriverait un mille fois, plus grand que je n'aurai encore que ce que j'ai mérité» (*Hümâyun-Nâme* s. 96).

İHTAR. — Halk dilinde bazan *belkim* ve *belkilim* galat (barbarisme) leri kullanılır.

**شاید

457. (Ashında Farsça münasip ve lâyıq mânasındaki *şāyestān* mastarının muzari müfret gaibi olan) *şāyed* kelimesi olabirlik (ihtimal) bildirir.

Bu katmaç en ziyade şart cümlelerinin birinci şart haddinde (protase) bulunur (ki Fransızcada «si jamais, si par hasard» kelimeleriyle tercüme edilir).

MI. : شاید بو آتشم کلیه جگه اینه یارین صباح مطلقا کلیدر *şāyet bu aqşam g'el-mi-yecek ise, yarın sabah matlaqa g'el-mel-dir* «si par hazard il ne vient pas ce soir, il viendra demain matin».

Şāyed ihbariye sıygasiyle kullanılınca, belki «peut-être» mânasını verir.

MI. : شاید کلیدر بر سرک دیه بریره چینه ماش ایدم *şāyet g'el-i-ver-ir-siniz diye bir yere çıkmamış idim* «j'étais resté chez moi, me disant que vous arriveriez peut-être d'un moment à l'autre».

İHTAR. — Eski Osmanlıcada *şāyed ki* sözü de aynı mânada kullanılırdı.

*واقعا

458. *vākiā vākaa* [1] (Arapça, düşen, olan, vukua gelen mânasındaki *vaki'* ismi failinin katmaçlık hali *vāki'an* yerine) bir katmaç ki (mk. *fi-l-vāki'*, Çağatayca *vāki'i*, *حقیقته* *hakıqaten*) gibi eski Osmanlıcada gerçek, gerçek ki, cidden «effectivement, véritablement, en vérité» mânalarını da verirdi.

MI. : واقعا پاک و توانا عسکر ایدی *vākiā pāk ve tüvānā ask'er idi* «c'étaient vraiment de belles et fortes troupes» (relation de Mehmed Efendi).

Bugün bu katmaç, ardınca *amma* «mais» gelen bir cümle başından başka bir yerde kullanılmaz. «gerçek ki... amma (fakat)...; itiraf (tasdik) ederim ki... amma (fakat)... «il faut reconnaître que...; mais...; il est vrai que... mais...» mânalarıyledir.

[1] Müellifin ayrıca verdiği *vākiā*, *vāk'a* gibi söylenişler bizce şüphelidir. Bunun yerine kendisinin misallerde kaydedip burada vermediği *vākaā* söylenir. A.U.E.